

ЗБОРНИК РАДОВА СА ДВАНАЕСТЕ КОНФЕРЕНЦИЈЕ „ВАСПИТАЧ У 21. ВЕКУ“

16

ВИСОКА ШКОЛА ЗА ВАСПИТАЧЕ
СТРУКОВНИХ СТУДИЈА
У АЛЕКСИНЦУ

**РЕФЛЕКСИЈЕ САВРЕМЕНОГ ДОБА
НА ВАСПИТНО-ОБРАЗОВНИ РАД
У ПРЕДШКОЛСКОЈ УСТАНОВИ**

Зборник радова са Дванаесте конференције
„Васпитач у 21. веку“

16

Алексинач
2017

ВИСОКА ШКОЛА ЗА ВАСПИТАЧЕ
СТРУКОВНИХ СТУДИЈА
У АЛЕКСИНЦУ

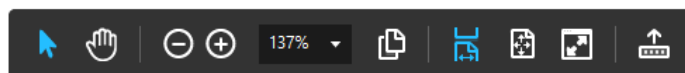

РЕФЛЕКСИЈЕ САВРЕМЕНОГ ДОБА НА ВАСПИТНО-ОБРАЗОВНИ РАД У ПРЕДШКОЛСКОЈ УСТАНОВИ

*Зборник радова са Дванаесте конференције
„Васпитач у 21. веку”*

Бр. 16

2017.

Издавач:

Висока школа за васпитаче струковних студија
Пиварска б.б. 18220 Алексинац
тел: (018) 804-323, 803-331
е-mail: skolazavaspitace@mts.rs
СВЕН, Ниш, Стојана Новаковића 10

За издавача:

др Стојан Обрадовић

Главни и одговорни уредник:

др Даница Радуновић Столић

Редакција:

др Анкица Симона Ковачевић
др Соња Величковић
др Мићо Милетић
др Садуша Реџић

Лектор:

др Милутин Ђуричковић

Преводаца:

др Игор Петровић

Технички уредник:

др Лазар Стошић

Штампа:

СВЕН, Ниш

Тираж:

120 примерака

ISBN 978-86-7746-643-5

САДРЖАЈ

УВОДНА РЕЧ	9
ДРУШТВЕНЕ ПРОМЕНЕ И ЊИХОВИ УТИЦАЈИ НА ПРЕДШКОЛСКУ УСТАНОВУ	
Љубиша Златановић ДЕТЕ И АУТОРИТЕТ ОДРАСЛИХ: ДА ЛИ НАМ ЈЕ ПОТРЕБАН НОВИ АУТОРИТЕТ У ВАСПИТАЊУ	13
Весна Краварушић МОДЕЛ ПРИПРЕМЕ ЗА ПЛАНИРАЊЕ И ПРАЋЕЊЕ РЕАЛИЗАЦИЈЕ УСМЕРЕНЕ АКТИВНОСТИ У ПРЕДШКОЛСКОЈ УСТАНОВИ	20
Ивана Јовановић, Весна Миленковић ПОДСТИЦАЊЕ ЛОГИЧКОГ МИШЉЕЊА КОД ДЕЦЕ ДИФЕРЕНЦИРАНИМ САДРЖАЛИМА У ПРЕДШКОЛСКОМ ПЕРИОДУ	29
Олгица Бабић Бјелић СТРАТЕГИЈЕ ЗА СПРЕЧАВАЊЕ И УБЛАЖАВАЊЕ КОНФЛИКАТА ИЗМЕЂУ РОДИТЕЉА И ВАСПИТАЧА	38
Радмила Ђурић МОРАЛНИ РАЗВОЈ ПРЕДШКОЛСКОГ ДЕТЕТА	44
Аница Арсић САРАДЊА МУЗИЧКЕ ШКОЛЕ И ПРЕДШКОЛСКЕ УСТАНОВЕ У РАЗВИЈАЊУ МУЗИЧКИХ СПОСОБНОСТИ ДЕЦЕ ПРЕДШКОЛСКОГ УЗРАСТА	49
Милош Насковић ЛИКОВНА УМЕТНОСТ И ЊЕН ЗНАЧАЈ ЗА ПРЕДШКОЛСКО ДЕТЕ	59
Мирјана Чутовић ЗНАЧАЈ ПРИМЕНЕ КРЕАТИВНИХ РАДИОНИЦА У НАСТАВИ	65
Милица Петрић О ПРИМЕНИ ВАСПИТНО-ДИСЦИПЛИНСКИХ МЕРА У ОСНОВНОЈ ШКОЛИ	74

СТАНДАРДИЗАЦИЈА РАДА ПРЕДШКОЛСКЕ УСТАНОВЕ

Фадилъ Еминовић, Радмила Никић Мариенка Золњан, Санела Пацић ИГРА КАО ОБЛИК ПАРТИЦИПАЦИЈЕ ДЕЦЕ СА ЦЕРЕБРАЛНОМ ПАРАЛИЗОМ	85
Радмила Никић, Јелица Аничкић, Санела Пацић УСВАЈАЊЕ ПОЛМА БРОЈА КОД ДЕЦЕ СА МОТОРИЧКИМ ПОРЕМЕЋАЛИМА	91
Зорица Савковић САВЕТОВАЛИШТЕ ЗА СЛЕПУ И СЛАБОВИДУ ДЕЦУ И ЊИХОВЕ РОДИТЕЉЕ	96
Весна Жигић, Бранка Ешкировић Зорица Савковић ПРОШИРЕНИ КУРИКУЛУМ ЗА УЧЕНИКЕ СА ОШТЕЋЕЊЕМ ВИДА	103
Анкица Симона Ковачевић УЛОГА ВАСПИТАЧА У УСПОСТАВЉАЊУ ИНКЛУЗИВНИХ ВРЕДНОСТИ	117
Војислав Ћировић, Бојан Бјелица, Ненад Пивач ЕФЕКТИ ПРОГРАМИРАНОГ ВЕЖБАЊА НА ПОСТУРАЛНИ СТАТУС КИЧМЕНОГ СТУБА УЧЕНИКА НИЖИХ РАЗРЕДА	122
Ненад Пивач, Војислав Ћировић, Александар Ђорђевић КОШАРКА У КОЛИЦИМА КАО ФИЗИЧКА АКТИВНОСТ ОСОБА СА ИНВАЛИДИТЕТОМ У ИНКЛУЗИЈИ	127
Виолета Новаковић ЗАСТУПЉЕНОСТ ДЕФОРМИТЕТА СКОЛИОЗЕ КОД ДЕЦЕ ШКОЛСКОГ УЗРАСТА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ: СИСТЕМАТСКО ПРЕГЛЕДНО ИСТРАЖИВАЊЕ	135
Стефан Ђорђевић, Димитринка Цонкова Игор Станојевић ЗАСТУПЉЕНОСТ ДЕФОРМИТЕТА РАВНОГ СТОПАЛА КОД ДЕЦЕ ПРЕДШКОЛСКЕ УСТАНОВЕ: СИСТЕМАТСКО ПРЕГЛЕДНО ИСТРАЖИВАЊЕ	141

Кристина Марковић, Саша Марковић, Владимир Ристић
УЧЕСТАЛОСТ ДЕФОРМИТЕТА КИЧМЕНОГ СТУБА
УЧЕНИКА ОСНОВНИХ ШКОЛА 148

4

Небојша Цветковић, Јована Цветковић
ПРОЦЕНА КИФОТИЧНОГ И ЛОРДОТИЧНОГ ДРЖАЊА КОД ДЕЦЕ
ПРЕДШКОЛСКОГ И ШКОЛСКОГ УЗРАСТА 157

Вера Вечански, Милица Васиљевић Благојевић
Љиљана Јовчић
МОТОРИЧКИ И ФИЗИЧКИ АСПЕКТ ДЕЧЈЕ ИГРЕ
КРОЗ ЛИКОВНЕ АКТИВНОСТИ 167

Виолета Поповић
ПРЕДШКОЛСТВО У СРБИЈИ И АЛЕКСИНЦУ У ПЕРИОДУ
ИЗМЕЂУ ПРВОГ И ДРУГОГ СВЕТСКОГ РАТА 174

Марија Борђевић, Бојана Димитријевић
Јелисавета Тодоровић
ЗЛОУПОТРЕБА АЛКОХОЛА АДОЛЕСЦЕНАТА
И ВАСПИТАЊЕ У ПОРОДИЦИ 182

САВРЕМЕНА НАУЧНА И УМЕТНИЧКА ДОСТИГНУЋА У ВАСПИТНО-ОБРАЗОВНОМ РАДУ СА ДЕЦОМ ПРЕДШКОЛСКОГ УЗРАСТА

Миомир Милинковић
ЂОПИЋЕВ СВЕТ ДЕТИЊСТВА – СТО ГОДИНА
НАКОН ПЕСНИКОВОГ РОЂЕЊА 189

Милош Борђевић
КЊИЖЕВНОСТ ЗА ДЕЦУ И ИДЕОЛОГИЈА 201

Милутин Буричковић
ИДЕОЛОГИЈА И КЊИЖЕВНОСТ ЗА ДЕЦУ 213

Ружица Јовановић
ЛИРСКА НАРОДНА ПЕСМА КАО ЈЕЗИЧКА ИГРА
У РАЗВОЈУ ГОВОРА ДЕЦЕ ПРЕДШКОЛСКОГ УЗРАСТА 219

Дејан Милетић, Виолета Николић
ДЕЧЈЕ И ДРАМСКЕ ИГРЕ
У ПРЕДШКОЛСКИМ УСТАНОВАМА 224

Сања Вулетић
РАЗВОЈНЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ РАНОГ УЗРАСТА
И ПРОЦЕС УСВАЈАЊА СТРАНОГ ЈЕЗИКА 229

Ивана Иконић
КОМУНИКАТИВНОСТ ВИЗУЕЛНИХ И ВЕРБАЛНИХ ПРИЛОГА
О ПРВОАПРИЛСКОМ ПРЕВРАТУ ИЗ 1893. ГОДИНЕ 237
У ШАЉИВОМ ЛИСТУ *ГЕЦА*

5

Предраг Јашовић РЕФЛЕКСИ ПОЕТИКЕ ЕВРОПСКОГ РОМАНТИЗМА У ПОЕЗИЈИ ПЕСНИКА СА ЕХ ЈУГОСЛОВЕНСКОГ ПРОСТОРА	243
Сашка Радужков БОГАТО И РАЗНОВРСНО СТВАРАЛАШТВО ЗА ДЕЦУ МИЛУТИНА БУРИЧКОВИЋА	254
Јованка Денкова ЗНАЧЕЊЕТО НА ВРЕДНОСТИТЕ КОИ СЕ ПРОМОВИРААТ ВО СКАЗНИТЕ ЗА ДЕЦАТА	260
Даниела Апостоловска, Марина Даниловска ВЕКОВНИТЕ ОБИЧАИ НА РОДНОТО МЕСТО НИЗ ПРИЗМАТА НА ДЕТСКИТЕ ОЧИ	267
Соња Новотни, Михајло Марковиќ ЈАЗИКОТ КАКО КУЛТУРЕН КОД ВО РАЗВОЈОТ НА ВОСПИТНО-ОБРАЗОВНИОТ СИСТЕМ	273
Голуб Јашовић ПРИЛОГ ПРОУЧАВАЊУ ОНОМАСТИКЕ СЕЛА ЂУШКА КОД ПЕЊИ	278
Радоња Јукић ДВА СУШТИНСКА ЗНАЧЕЊА ПОЈМА „МЕЃУЈЕЗИК“	286
ПРИМЕНА НОВИХ ИНФОРМАЦИОНИХ ТЕХНОЛОГИЈА У ВАСПИТНО-ОБРАЗОВНОМ РАДУ	
Даница Столић УТИЦАЈ РАЧУНАРА НА ГОВОРНИ РАЗВОЈ ПРЕДШКОЛАЦА	295
Соња Величковић, Душица Тасић, Фросина Костић УПОТРЕБА РАЧУНАРА У РЕАЛИЗАЦИЈИ ПРОГРАМСКИХ САДРЖАЈА У ВРТИЃУ	300
Слободанка Миладиновић, Далиборка Живковић РАЧУНАР У СВЕТУ ПРЕДШКОЛЦА	305
Драгана Љубисављевић ИКТ - УСЛОВ УСПЕШНОГ ВАСПИТНО-ОБРАЗОВНОГ РАДА СА ДЕЦОМ	311

Славиша Петровић ИНФОРМАЦИОНЕ ТЕХНОЛОГИЈЕ И ПРАКТИЧАН ПРИСТУП ПЕДАГОШКОМ МОДЕЛУ ЗА САВРЕМЕНО УЧЕЊЕ	316
Драгана Гавриловић Обрадовић, Вујадин Здравковић ИЗОКРЕНУТА НАСТАВА У ПРВОМ РАЗРЕДУ ОСНОВНЕ ШКОЛЕ	322
Ђорђе Ђорђевић САВРЕМЕНИ ТЕХНОЛОШКИ РАЗВОЈ ФИЛМА И ОБРАЗОВАЊЕ	328
Дијана Петровска, Марина Спасовска КРЕИРАЊЕ ДИГИТАЛНИ СОДРЖИНИ ЗА КВАЛИТЕТ ВО ОБРАЗОВАНИЕТО	336

РАДОВИ ИЗ ПРАКСЕ

Татјана Ристивојевић, Душица Сушањ ПОДСТИЦАЈНА СРЕДИНА И ЊЕН УТИЦАЈ НА ЦЕЛОВИТ РАЗВОЈ ДЕЦЕ ПРЕДШКОЛСКОГ УЗРАСТА	343
Јасмина Боуали Станојковић, Јелена Михајловић УТИЦАЈ МУЗИКЕ НА РАЗВОЈ ЦЕЛОВИТЕ ЛИЧНОСТИ ДЕТЕТА, САВРЕМЕНИ И ТРАДИЦИОНАЛНИ СТАВОВИ ПЕДАГОГИЈЕ	348
Снежана Зарић, Данијела Мајсторовић Гордана Дробњак, Јасмина Ђорђевић, Предраг Атанасовски ИНТЕРАКТИВНО УЧЕЊЕ - ПРИМЕРИ ИЗ НАШЕ ПРАКСЕ	351
Бојана Недељковић, Маријана Живадиновић САМОВРЕДНУЈЕМ - ПРАКСУ УНАПРЕЂУЈЕМ	356
Миланка Гачевић, Љиљана Рељић ДЕТЕ И СЦЕНСКА ЛУТКА	361

Снежана Давидовић, Гордана Стефановић МАЛО МАТЕМАТИЧКО ПОЗОРИШТЕ	365
Маја Радужков, Ивана Мучаји ДЕТЕ КАО СВЕДОК И ЧИНИЛАЦ ДРУШТВЕНИХ ПРОМЕНА	369
Катарина Јовановић Славица Рашић, Сандра Остојић АКТИВНОСТИ САВРЕМЕНИХ ВАСПИТАЧА У ПРЕВЕНЦИЈИ НАСИЉА ДЕЦЕ МЛАЂЕГ ВАСПИТНОГ УЗРАСТА	375

7

Аница Павловић КУРИКУЛУМ У ВРТИЉУ	381
Виолета Николић, Милена Станковић ДЕЦА И ПРАВОСЛАВЉЕ	393
Олгица Анђелковић НИЈЕ ТЕШКО БИТИ ФИН	398
Биљана Марковић, Марија Степановић ПРАКТИЧНЕ АКТИВНОСТИ – УЧЕЊЕ ЗА ЖИВОТ	403
Данијела Недић, Андријана Јерemiћ ИГРАМО СЕ СЛОВИМА	407
Слађана Жмирић, Марина Петровић ГОВОРНЕ ИГРЕ У ДЕЧЈЕМ ВРТИЉУ	411
УПУТСТВО САРАДНИЦИМА	417

ЗНАЧЕЊЕТО НА ВРЕДНОСТИТЕ КОИ СЕ ПРОМОВИРААТ ВО СКАЗНИТЕ ЗА ДЕЦАТА

Јованка Денкова

Филолошки факултет, Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип, Р. Македонија

jovanka.denkova@ugd.edu.mk

Резиме: У овом раду се разматра учесталост и утицај свих оних искључиво позитивних вредности који су присутни у македонској књижевности за децу. То су бајке које воспитачи читају претшколској деци у претшколском образовању, али су то и бајке које родители читају својој деци. У свим тим бајкама се глорификују добре и позитивне човекове особине, понекад приказани и као особине животиња, као што су скромност, саосећање, племенитост, спремност да се помогне беспомоћнима, слабијима од себе и др. особине. Ове особине су веома важне за формирање дечје личности, као и формирање одрасле особе, која ће на исти начин воспитувати будуће генерације. А такав свет води према здравом поколењу и будућности.

Кључне речи: бајка, македонска књижевност за децу.

THE IMPORTANCE OF THE VALUES THAT ARE PROMOTED IN THE FAIRY TALES FOR CHILDREN

Abstract: This paper examines the incidence and impact of all those exclusively positive values that are present in Macedonian literature for children. These are fairy tales that preschool teachers read to children in pre-school education, but it is a fairy tale that parents read to their children. In all of these fairy tales are glorified good and positive human qualities, sometimes presented as the characteristics of the animal, such as humility, compassion, generosity, willingness to help the helpless, weaker than themselves and others characteristics. These characteristics are important for the formation of children's personality, as well as the formation of adults, which will likewise educate future generations. And that world can lead us to healthy generations and future.
Keywords: fairy tale, Macedonian literature for children.

Сказните во науката за народната литература се сметаат за најстар вид на усна проза, покрај приказните за животните. Познати и под терминот *фантастични и волшебни народни приказни*, сказните настанале на интернационални простори, од ирационалните основи на верувањето и митот. Во науката на литературниот фолклор дури постојат мислења дека треба да се прави дистинкција помеѓу терминот „сказна“ и „фантастична народна приказна“, бидејќи може да се направи разграничување помеѓу светот на сказната, кој е чудесен, а во кој желбите на јунаците, главно, се остваруваат, и тој на фантастичната приказна, во кој јунаците неретко остануваат само со нереализираните свои копнежи, мечти и настојувања. Се смета дека појавата на народните сказни се однесува кон времето кога човекот бил на излегување од родовското општество. Треба да се предочи и мислењето дека сказните се развиле од митовите, односно од приказните за животните, при постоење на поразвиената митологија- кон крајот на периодот на дивјаштвото.

Застапеноста на бројни ликови на животни во сказните ја аргументираат оваа претположба. Во споредба со приказните за животните сказните стојат на повисоко уметничко ниво, што е несомнено доказ дека се одраз на подоцнежното време, припаѓајќи му на поразвиеното општество (Саздов, 1997 :155-156).

Според Проп, сказната е народна приказна во чие сиже се испреплетуваат реалното и нереалното. За разлика од преданието и митот, таа не претендира на вистинитост. Нејзината цел е да ги разоноди слушателите, кои ја прифаќаат како нешто измислено, што никогаш вистински не се случило (Проп, 1978:7-8). Во таа смисла Бруно Бетелхајм во своето дело *Значењето на бајката* изјавува: „За да го задржи вистински вниманието на детето, една приказна мора да го забавува и да ја поттикнува неговата љубопитност; ама за да му го збогати животот, таа мора да ја поттикне неговата фантазија; мора да му помогне да го развива својот интелект и да ги објаснува своите чувства; мора да биде во согласност со неговите стравови и стремежи...” (Beteljam: 1976: 156). Чудесното е израз на човековите неостварени желби, а фантастичното е израз на неговите стравови и кошмари (Проп, 1978:13). Овде би го вметнале и тврдењето на Влада Урошевиќ, во неговата студија „Демони и галаксии” (Урошевиќ, 1988: 47-48), каде тој ја истакнува разликата меѓу чудесното и фантастиката и притоа вели: „Во чудесното постои натприродно кое е зло, но на таквото зло натприродно одговара секогаш, како еден вид противсредство, позитивното натприродно; тоа позитивно натприродно секогаш е поефикасно, посилено од својот негативен пандан. Во фантастиката, пак, натприродното е исклучиво зло, а главната личност е оставена загрошена и обезоружена, без ефикасно средство за противставување”.

За одликите на чудесното Цветан Тодоров се искажува вака: „Чудесното не е одлика на односот кон раскажаните настани, туку својство на самата природа на тие настани. (...) Жанрот на чудесното најчесто го врзуваме со жанрот на сказната; всушност, сказната е само еден вид на чудесното, и натприродните настани во неа не предизвикуваат никакво изненадување - ни стогодишниот сон, ни волкот што зборува, ни волшебните моќи на самовилите...” (Todorov, 1987). Всушност, Александар Прокопиев вели: „...наспроти нејзината канонизирана структура, кај сказната е импресивна една друга жанровска особеност - нејзината постојана приемливост за сижетни „освежувања” проникнувања, содржински значенски размени”. Понатаму, тој укажува на евидентното влијание на народната сказна, особено на нејзините чудесни и волшебни елементи врз определен тип уметничка раскажувачка проза. Притоа, тој истакнува дека во македонската уметничка литература, влијанието на сказната е најприсутно, во литературата за деца. Транспозицијата на сказновидните елементи е многу поециплитна во литературата за деца (...), во која интерполирањето на народната сказна е подиректно. Меѓу авторите на ваквата детска уметничка сказна е и Глигор Поповски со „Сказна за детето Вилен” (Прокопиев, 1999: 114-115). Глигор Поповски е еден од ретките кај нас кој со толку љубов работи на сказната, која

како род на литературата за деца му овозможува преку измислицата, секогаш неоспорно мошне привлечна за младиот читател, да проникне во светот на детето, и самото секогаш една нова сказна. Глигор Поповски, народната бајка го привлекува со идејата на барање пат накај среќата кон остварување на човековиот сон (Идризовиќ, 1988: 113). Глигор Поповски е автор кој се инспирира од народната сказна, па логично е што ги презема нејзините главни одлики и ги инкорпорира во своите дела.

Сказната е книжевен вид со кој децата најрано се среќаваат, уште во кругот на семејството, па во предучилишната возраст и затоа таа има најголемо влијание врз нивниот интелектуален и емоционален развој. Тие се првиот допир на детето со книжевноста. Со убавите реченици и со константните морални поуки, тие го воведуваат детето во свет во кој добрината и позитивните вредности постојано се потенцираат (Vrnjković, 2011: 194). Односот на детето кон сказната се карактеризира со уживање во ритамот и сликовитоста на зборовите, во содржините и начините на претставување на ти содржини, затоа што сказната го прикажува светот онака како што детето на таа возраст го замислува (Стојановиќ, 2010: 385).

Кога ќе се разгледа корпусот на сказните со кои се воведува детето во светот на литературата, не можеме да не се согласиме со ставот на Јадранка Владова дека среќен избор е ако „читањето“ започне со „*Снежана и седумте џуџиња*“ од браќата Јакоб и Вилхелм Грим (Владова, 2001: 35). Па, и ликовите во сказната „Снежана“ се поларизирани: тие се добри (кралицата-мајка, Снежана, ловџијата, џуџињата, принцот) и зли (кралицата-маштеа). Ваквата редуцираност на детето, всушност, му помага во разбирањето на постапките на секој од ликовите и, како што укажува психологијата, му овозможува на детето да го организира хаосот на своите амбивалентни (двојни) чувства, да ги определи сопствените чувства кои го измачуваат. Затоа, наместо наставникот да инсистира на прашањето зошто Снежана, по доаѓањето во куќата на џуџињата, зема од сите нив еднакво за да го смири гладот, во насока на развој на мислењето на децата е добро да се поставува прашањето „Зошто мислиме дека Снежана е добра?“ (Владова, 2001: 41-42) и тоа да се илустрира со примери од сказната. Во оваа сказна, браќата Грим дале силна осуда на човековата егоцентричност и женската нарцисоидност. Сказната може да се дефинира и како апологија на добрината, манифестирана во природното однесување и едноставноста на незаштитеното девојче. Во борбата против лошата и зла кралица на Снежана ѝ помагаат натприродни суштества—џуџиња, кои симболизираат примерни обрасци на човековото однесување, а на страната на арогантната кралица се волшебното огледало, чешелот и јаболкото. Во особините и дејствувањето на маѓепсаните предмети, се истакнува илузорноста на физичката убавина ако е лишена од духовен шарм и топлина, додека џуџињата, со своите постапки демонстрираат труд и ред, како критериум и мерило за човековите вредности (Милинковиќ, 2006: 120-123). Всушност, во овие сказни ненаметливо им се даваат многу животни лекции или учениците сами доаѓаат до сознание за нив.

Сказната *Црвенкапа* ја содржи старата приказна за крвожедниот волк кој ги проголтал бабата и девојчето, како и севременската порака за сеприсутното око на правдата која не дозволува злото да остане неказнето. Црвенкапа е олицетворение на детската наивност и невиност. Во нејзиното однесување доминира љубовта и љубопитноста, водена од исконскиот нагон на човекот за спознавање на светот. Хедонистичката склоност за убавото и непознатото, малата хероина ја доведува во состојба на екстатичен заборав, кога не се забележуваат опасностите и многубројните искушенија. Волкот е олицетворение на злото кое на крајот ќе настрада во прангите на сопственото лицемерие. Популарната *Црвенкапа* е приказна од новелистички тип, во неа се преплетуваат реалното и чудесното, на начин од кој се препознава стварноста на човековиот живот и цената на човековата егзистенција (Милинковиќ, 2006: 120-123). Во *Црвенкапа* се истакнува важноста од слушање на родителските совети и оваа сказна е многу корисна затоа што ги предупредува децата на опасноста од разговор со непознати луѓе и ризикот заради скитање без родителски надзор (Vrnjkić, 2011: 195), а слична е и пораката од *Волкот и седумте јариња*. Во сказните на браќата Грим опасноста по живот на носителите на позитивното општествено однесување, ја предизвикуваат суштества слични на луѓето, нивните персонификации, било да се во животински или човечки облик, потпомогнати со натприродни моќи. Нивното дејствување позитивниот лик го доведува до работ на смртта, но таа по некое „чудо“ е одложена, со што се дава можност за спас. Во бајката на браќата Грим, најчесто нема директно, непосредно убиство кое предизвикува смрт. Носителите на позитивното однесување, како по некое правило се поштедени од смртта, додека носителите на негативното или се самоуништуваат или исчезнуваат од сказната. Ловецот во *Снежана*, треба да изврши убиство по налог на кралицата, но како брана се јавува неговата совест, казната за кралицата-маќеа е таква што таа се самоуништува пред фактот за сопствениот неуспех, волкот во *Црвенкапа* иако има можност да ја изеде во шумата, тој не го прави тоа тогаш, туку во куќата на бабата, извршувањето на казната над волкот му се препушта на ловецот, чувар на шумата, чувар на општествениот човеков поредок и морал, па според тоа, тоа му е зададена задача од општеството која тој мора да ја изврши без грижа на совеста, па дури може да се каже и со општествен благослов (Константиновиќ, 2006: 91-104).

Пепелашка е народна приказна не само според основните потези туку и во секој детаљ. Основниот мотив за лошата маќеа и тешкиот живот на паштерката е многу чест, приказната тече без застој, без запирање на описи, во неа стандарден е кралот и принцот кој се жени, во неа, преку птиците, мртвата мајка му помага на своето дете во неволја, во неа не изостанува типичното повторување од народната приказна (стиховите кои Пепелашка ги кажува на дрвцето, повикувањето на птиците, песната на гулабицата за вистинската свршеница); приказната има среќен крај, се изрекуваат груби казни (на ќерките на маќеата, „нежните“ гулабици им ги копаат очите), доброто и убавото бескомпромисно победува. Но, вистинската вредност на духот на

народната приказна, треба да се бара во деталите, во атмосферата на прикажаниот живот, во целокупното однесување на јунаците. А тоа се открива на секој чекор. Пред својата смрт, мајката на својата ќерка ѝ упатува едноставни зборови: „Мило дете, биди мила и добра, така секогаш ќе ти биде добро...“. Едноставна чувствителност е присутна и во секвенцата: „Кога дојде зимата, снегот со бела прекривка го покри мајчиниот гроб, па кога на пролет сонцето ја тргна, таткото се ожени“. Исто така, кога Пепелашка го моли таткото: „Откинете го, татко, првото гранче кое ќе ви го допре шеширот...неа донесете ми ја“, таа всушност сака тој да се сети на неа. Кога за ќерките на маќеата писателот вели дека „на око биле убави и бели, но грди и црни во срцето“, тогаш размислува како човек од народот на кој белиот тен му бил кодекс за убавина. Домашните работи кои Пепелашка мора да ги работи се опис на секојдневните селски активности: да стане рано, да носи вода, да го запали огнот, да готви и да пере. Облеката генерално се опишува како златна или сребрена. Пепелашка се сокрива во гулабарникот или се качува на дрво што не му пречи на вкусот на народниот раскажувач, како што не му пречи ни описот како паштерките си ги сечат палецот или стапалото, по што потекува крв: „Отсечи дел од петата; кога ќе бидеш кралица, нема да мора да одиш пеш“ (Crnković, 1987: 59-60).

Ако се осврнеме на некои од македонските писатели на сказни, конкретно на збирката сказни за деца, насловена како „Свездени перничкиња“ од Славка Манева (Манева, 2005), ќе се забележи дека и оваа авторка пишува во сказновиден манир, и дека нејзините сказни носат длабоки морални пораки. Низ тринаесетте сказни (по една е подарок од секој месец во годината, и последната е подарок од авторот), се глорифицира вреднотијата („Сказна за вцашената принцеза“), осаменоста и желбата да се има семејство („Сказната за малото полско цуце“-глувчето-сираче Гравче), љубовта меѓу братот и сестрата („Сказна за жалната врба“), оневозможената љубов заради зависта на лошата маќеа - мотивот на Пепелашка („Сказна за цвеќето омајниче“ и „Сказна за гугутката“), храброста и упорноста („Сказна за црниот бик“ и „Сказна за сребрениот меч“), хуманизмот и желбата да се помогне на послабите од себе, како и да се возврати на направената добрина („Сказна за светулките“), саможртвата во име на љубовта („Сказна за суницата“ и „Сказна за пауновото перо“), се осудува саможивоста, мрзливоста („Сказна за добрината“). Од истата авторка, Славка Манева за малите читатели мошне поучна може да биде и сказната „Камчето на сакањето“ за девојчето Маре, кое во потрага по поголемо родителско внимание, заради љубомората кон новороденото бебе во нивното семејство решава да замине од дома. На патот, придружена од момчето Сашо, доживува низа авантури со пријатели од животинскиот свет. Маре оди по белиот свет осветлен од месечината, исплашена и осамена, а се враќа

со пронајдена љубов во себе за светот околу себе. Таа ја осмислува својата личност и го хуманизира светот. Осаменоста е мотивот за нејзиното бегство од дома, а враќањето е збогатено со сознанието кое е суштина на постоењето на човекот. Нејзината приказна за тоа дека никој не сака со неа да игра е всушност само еден лош сон (Идризовиќ, 1988: 266-268).

Според зборовите на В. Ј. Проп:.....,бајката му дава можност на човекот да ја оствари својата постојана желба за бегство од реалноста, а притоа сепак да остане во нејзини рамки. Ослободена од границите на реалноста, а стремејќи се кон повисока, уметничка вистина, бајката отсекогаш претставувала нераскинлив дел од книжевното творештво. Сите оние дела во кои главниот јунак минува низ бројни животни искушенија, запаѓа во безизлезни ситуации, за на крајот сосема неочекувано, со божја помош или со некое друго чудо, на сосем неверојатен начин, да ги реши своите неприлики, се многу слични на бајката...” (Проп, 1978:5). Токму од тие причини, мошне важен е изборот на сказните со кои ќе се запознаат децата уште во раното детство, зашто преку нив децата ќе ја развиваат имагинацијата, интелигенцијата, креативноста, емотивноста, подготвеноста да се соочат со препреките и искушенијата во животот и ќе се оспособат да ги ценат и негуваат позитивните вредности во животот. Со тоа, тие ќе израснат во индивидуи подготвени за – животот.

ЛИТЕРАТУРА

- Betelhajm, B. (1976). *Značenje bajki*, Beograd: Zenit.
- Crnković, M. (1987). *Sto lica priče*, Zagreb: Školska knjiga.
- Todorov, C. (1987). *Uvod u fantastičnu književnost*, Beograd: Pečat.
- Vranković, L. (2011). *Lektira u razrednoj nastavi*, Život i škola, br.25, br.1, 2011, god.57, Osijek: Filozofski fakultet.
- Владова, Ј. (2001). *Литература за деца*, Скопје: Ѓурѓа.
- Идризовиќ, М. (1988). *Македонската литература за деца*, Скопје: Наша книга.
- Константиновиќ, С. (2006). *Упознавање деца са појмом смрти на граѓи бајки браће Грим и Ханса Кристијана Андерсена*, Норма, XII, 1/2006, Нови Сад: Педагошки факултет.
- Манева, С. (2005). *Свездени перничиња*. Скопје: Детска радост.
- Милинковиќ, М. (2006). *Страни писци за деца и младе*, Чачак: Легенда.
- Проп, В. Ј. (1978). *Народна бајка у модерној књижевности*, Београд: Полит.
- Саздов, Т. (1997). *Историја на македонската книжевност, Усна народна книжевност*, Скопје: Детска радост.
- Стојановиќ, Б. *Бајка и њен значај у васпитању деца*, Зборник радова са научног скупа „Савремени тренутак књижевности за деца у настави у науци, 8 мај 2009, Врање: Учительски факултет, 2010.
- Урошевиќ, В. (1988). *Демони и галакси*. Скопје: Македонска книга.